

לוח תאריכים

יהודי	כללי	תאריך
רדיפות של יהודי איראן	השושלת הצפויית	1736-1501
ראשית ההתיישבות היהודית במשהד	פלישת השבטים האפגניים	1722
ראשית ההתיישבות היהודית בטהראן	שלטון נאדר שאה	1747-1736
	השושלת הזנדית	1794-1750
	טהראן מוכרזת כבירת איראן	1786
	השושלת הקאג'ארית	1925-1796
	שלטון פיתח עלי שאה	1834-1797
	הקמת הנציגות הדיפלומטית האיראנית בבריטניה, הראשונה באירופה	1809
ציפיות לגאולה מניעות יהודים משיראז לעלות לארץ ישראל	חוזה גֶלְסְטָאן, שבו איבדה איראן את גרוזיה וחלקים מהקווקז לרוסיה	1813
		1815
ביקור ראשון של המיסיונר יוסף וולף		1825
	מלחמת רוסיה-איראן מסתיימת בשלום תרכמאנצ'אי, שכלל קביעת גבול בקווקז וקבלת זכויות סחר וקפיטולציות לרוסים באיראן	1828-1825
		1827
ביקור הנוסע רבי דוד דבית הלל		1828
נפטר הרב סימן טוב מלמד		1830
ביקור שני של המיסיונר יוסף וולף	שלטון מחמד שאה	1848-1834
	יוצא לאור העיתון האיראני הראשון קאג'ז'י אכ'באר (דף ידיעות)	1837/8
אניסות יהודי משהד; כשלושים הרוגים		1839 מארס
קבוצה מאנוסי משהד מהגרת להראת שבאפגניסטן		1840
פרעות ביהודי סלאמס; שליחים יוצאים לאירופה לגיוס תרומות		1843
ביקור המיסיונר הנרי אהרון שטרן	ראשית פעילותו של הבאב עלי מחמד שיראזי, מבשר הדת הבהאית	1844
		1848
ביקור הנוסע בנימין השני	שלטון נאצר אלדין שאה	1896-1848
	מוצא להורג הבאב, עלי מחמד שיראזי	1850
	מוקם בית הספר הטכנולוגי הראשון דאר אלפֶּנוֹן (בית המלכות)	1851
רבים מיהודי הראת מגורשים למשהד		1856
יהודי הראת חוזרים לעירם		1858
ביקור השד"ר יחיאל פישל קסטלמן		1859
הקמת "המדרש" המחתרתי הראשון במשהד; פרעות ביהודי המדאן		1860
		1862
	נפתח בית הספר של המיסיון בטהראן	1862
	נוסדת הדת הבהאית בידי חוסיין עלי, בהאָאָ אללה [זוהר האל]	1863
		1866
פרעות ביהודי בָּאָרְפֶּרוּשׁ (בָּאָבֶל); ארגונים יהודים אירופים ומונטיפיורי לוחצים על השאה להבטיח את ביטחון יהודי איראן		1867
ביקור הנוסע יוסף יהודה טשרני		1871
פרעות ביהודי המדאן	רעב כבד באיראן; נאצר אלדין שאה מקים מעין קבינט זיכיונות שהוענקו לבארוֹן דה־רויטר (מסילות ברזל, מחצבים ועוד) מבוטלים בלחץ הרוסים ואחרים	1872
השאה נפגש עם נכבדים יהודים באירופה ומבטיח לפעול לשיפור מצב יהודי ארצו	הביקור הראשון של נאצר אלדין שאה באירופה המערבית וברוסיה; פרסום הספר אלכתאב אלאקדס הקדוש לבהאים	1873 יוני-יולי

יהודי	כללי	תאריך
נדפס הספר משלוח מנות אל בני ישראל מארץ פרס – ובו העצמות לשאה ותשובותיו		1874
צו המעביר את הטיפול ביהודים לידי משרד החוץ האיראני; חוק המבטל את התקנה היהודי שמתאסלם יורש את כל רכוש משפחתו		1878
ביקור הנוסע אפרים ניימרק		1884
אהרן הכהן מנהל בשיראז מסע לעידוד העלייה לארץ ישראל		1886
פרעות ביהודי אצפיהאן	נפתח הבנק הראשון באיראן	1888
מוקם בית ספר מיסיונרי לילדי היהודים באצפיהאן	הביקור השני של נאצר אלדין שאה באירופה	1889
	מונופול לחברה בריטית על שיווק הטבק בוטל בעקבות הפגנות שארגונו חכמי הדת	1890
גל אלימות נגד יהודי טהראן במקביל למאבק נגד המונופול לשיווק הטבק; עלילת דם על יהודי משהד		1892
עליית 120 משפחות משיראז		1893
ביקור החוקר אלחנן אדלר	רצח נאצר אלדין שאה	1896
	שלטון מט'פ'ר אלדין שאה	1907-1896
מוסלמים תוקפים את יהודי טהראן		1897
מכתב בקשה לעזרה מיהודי אצפיהאן לכי"ח		1898
מוקם בית ספר ראשון של כי"ח בטהראן		1900
מוקם בית ספר של כי"ח בהמדאן		1901
מוקם בית ספר של כי"ח באצפיהאן		1904
מוקם בתי ספר של כי"ח בשיראז, בכרמאנשאה ובסננדג'י	"המהפכה החוקתית" – הפגנות להחלת חוקה ולהקמת פרלמנט (מגילס)	1906-1905
	הקמת המגילס	1906
החוקה החדשה מגינה על זכויות היהודים; עזיזאללה סימאני – נציג יהודי ראשון במגילס	חוקה הכוללת זכויות למיעוטים	אוקטובר דצמבר
עלילת דם על יהודי משהד	הסכם בין בריטניה לרוסיה על חלוקת איראן לאזורי השפעה	1907
מסע ביזה ושוד נגד יהודי כרמאנשאה	שלטון מחמד עלי שאה	1907-1909
ד"ר איוב נהוראי לקמאן, הנציג היהודי במגילס	מחמד עלי מפזר את המגילס; גילוי באר נפט ראשונה ליד אבאדאן	יוני 1908
מוקם ארגון ציוני ראשון בהמדאן "חובבי ישורון" (בהמשך ייקרא "חובבי ציון")	הכוחות ה"לאומיים" מדיחים את השאה ומכנסים מגילס	יולי 1909
	שלטון אחמד שאה	1909-1923
		1912
	מלחמת העולם הראשונה: איראן מכריזה על נייטרליות; המעצמות מנסות לרכוש השפעה בעזרת תככים בשטחה	1914
שלום – שבועון ראשון בפרסית-יהודית יוצא לאור	רעב באיראן	1915 אפריל 1918-1917
נוסדת אגודה תרבותית לצעירים יהודים בטהראן – אגודה ללימוד עברית; נדפס ספר דקדוק ללימוד העברית, ספר חיזוקי שפת עבר		1918
ראשית הפעילות הציונית הרשמית	ניסיון לחתום על הסכם בריטי-איראני על מעין מנדט באיראן	1919
נוסד העיתון הגאולה	נכשל בגלל הפגנות עממיות	1920
	הרב יוסף שאול קורנפלד – שגריר ארצות הברית	1921-1925
	הפיכה צבאית בראשות רצא בן עבאסקולי שגרמה לפיזור הממשלה	6 בפברואר 1921
	הסכם עם ברית המועצות על השליטה בים הכספי	26 בפברואר
נוסד העיתון החיים, בעריכת שמואל חיים		יוני 1922
התקפות על יהודים בטהראן		אוגוסט

יהודי	כללי	תאריך
חגיגות ברחבי איראן לרגל החלת המנדט הבריטי על ארץ ישראל		ספטמבר
צו האוסר על יציאת יהודים מאיראן		דצמבר 1923
סכסוך בין המועמדים היהודים למגילס – ד"ר לקמאן ושמואל חיים; התפטרות ראשי הוועד הציוני שמואל חיים – הנציג היהודי במגילס	רצא בן עבאסקולי מתמנה לראש ממשלה	1926-1923 1924
בחירת ועד ציוני חדש; בחירת שמואל חיים לנשיא ההסתדרות הציונית		1941-1925
הפסקת הפעילות הציונית	שלטון רצא פהלוי שאה	1925 ספטמבר
שוויון זכויות ליהודים; צו האוסר על יציאת יהודים מן המדינה	החלת גיוס חובה לצבא	1926 אוגוסט
מעצר שמואל חיים באשמת השתתפות בקשר נגד המלוכה	ניסיון הפיכה נגד השאה	1926-1944
ד"ר לקמאן – הנציג היהודי במגילס	ביטול הקפיטולציות וכפיית לבוש מודרני מערבי	1928 1929
ביקור שליח ההסתדרות הציונית וקס"ל – יהודה קופלוביץ'		1931
נוסד בית הספר "כורש" בטהראן, בית הספר העברי הראשון שמואל חיים מוצא להורג		15 בדצמבר 1933
בתי הספר של כ"ח מתחילים ללמד בשפה הפרסית	שליחי הממשל הנאצי באים לאיראן	1934-1933
ביקור יצחק בן-צבי	מוקמת אוניברסיטת טהראן;	1934/5
	שינוי שמה הרשמי של פרס לאיראן	22 במארס
	רפורמה במערכת המשפט	1936
	הסכם סעדבאד בין אפגניסטן, איראן ותורכיה; הסכם בין איראן לעיראק על שט אלערב	1937
	הפעלת הרכבת הטונס איראנית	1938
ראש הממשלה אוסר להעסיק יהודים במשרדי הממשלה	מינוי ד"ר אחמד מתין דפתרי, הפרו נאצי, לראש ממשלה	1939
	הסכמים בין ברית המועצות לאיראן בנוגע לים הכספי	1940
תעמולה נאצית אנטי-יהודית משודרת מרדיו ברלין	כניסת כוחות בעלות הברית; ברית המועצות ובריטניה לאיראן	1941 אוגוסט
	רצא שאה מוגלה מארצו	ספטמבר
	איראן תחת כיבוש צבאי אירופי	1941-1946
	שלטון מחמד רצא פהלוי שאה	1941-1979
גל פליטים ראשון מגיע מברית המועצות לאיראן; מוקמת תנועת הנוער הציונית הראשונה "בני ציון" בטהראן; ראובן שפר – שליח הסוכנות היהודית מגיע לאיראן; מגבית בין יהודי איראן למען הפליטים מברית המועצות	הסכם משולש – איראן, ברית המועצות ובריטניה – על פיזור הכוחות הזרים	1942 מארס
פרעות ביהודי טהראן		דצמבר
מוקם "ארגון הצעירים היהודים של איראן"		1943 ינואר
"ילדי טהראן" הגיעו לארץ ישראל		פברואר
מוקמת ועדה מרכזית ללימוד השפה העברית	איראן מכריזה מלחמה על גרמניה	אוקטובר
אריה מראד נציג היהודים במגילס	ועידת פסגה של רוזוולט, סטאלין וצ'רצ'יל	נובמבר
מתחדשת פעילות ההסתדרות הציונית; עולה גרעין צעירים לארץ ישראל		1944-1954
ייסוד תנועת הנוער "החלוץ"; מוקם בית הספר "אתפאק"; תנועות הנוער מתאחדות לתנועה אחת "תנועת הנוער העברי"		1944
יוצא לאור השבועון עאלם יהוד	הכוחות האמריקאים והבריטים עוזבים את איראן	1945
		מאי
	סכסוכים בין ברית המועצות לאיראן, הנתמכת בידי ארצות הברית ובריטניה	1945-1946

תאריך	כללי	יהודי
1946 אפריל	הכוחות הסובייטיים יוצאים מאיראן	שני צירים מאיראן משתתפים בקונגרס הציוני הכ"ב בבזל נוסד העיתון ישראל עלילת דם על יהודי משהד; משלחת מארץ ישראל מבקרת במשהד; הוועידה הראשונה של "החלוץ"
1947	גיוס מתנדבים איראנים למלחמה בארץ ישראל בידי כאשאני	מוקמת רשת בתי הספר "אוצר התורה"; מוקם ארגון נשים יהודיות תחילת הפעילות של הגויניט
1948 1953-1948 מאי	הסכם על זיכיון ל"חברת הנפט האנגלית-איראנית" השאה יוזם את כינון הסנט	"מבצע כורש" – כשליש מיהודי איראן עולים לארץ ישראל חוזה בין ישראל לחברת התעופה האיראנית על הטסת עולים ישירות לישראל
1949 ספטמבר 1950-1949 1950	הכרה דה-פקטו של איראן במדינת ישראל	מוקם "מחנה א"י" לפליטים יהודים מעיראק בטהראן ייסוד רשת החינוך המקצועית "אורט" באיראן; הקמת "החלוץ הדתי"
מארס 1951-1950 1951	רצח ראש הממשלה עלי רזמארא; הלאמת תעשיית הנפט מינוי מצ'דק לראש ממשלה וביטול הקשרים עם ישראל ניתוק הקשרים עם בריטניה	"מחנה ב"י" לפליטים יהודים מכוורדיסתאן בטהראן גל הגירה פנימי לטהראן
מארס אפריל 1952	הפיכה כנגד מצדק בתמיכה בריטית-אמריקאית בניית כיפת הזהב בהיכל הבהאים בחיפה השאה נמלט לאיטליה וחוזר אחרי ארבעה ימים, עם סילוק מצדק הסכם על ניהול תעשיות הנפט בידי תאגיד בין-לאומי חדש שיחלק את רווחיו עם איראן שווה בשווה	נוסד העיתון דאניאל ; תנועות "החלוץ" ו"החלוץ הדתי" מתאחדות
1953 מארס אוגוסט 1954	איראן מצטרפת ל"ברית בגדאד" שנועדה להוות משקל נגד ללחץ הסובייטי במזרח התיכון	אריה מראד נבחר ליושב ראש ועד הקהילה היהודית בטהראן
1960-1954 1955	מפקד האוכלוסין הראשון ביטול הממשל הצבאי ומתן היתר לחופש עיתונות והתארגנות פוליטית	ד"ר משה בראל, הנציג היהודי במגילס
1960-1956 1956 1957	איראן חותמת על חוזה הגנה עם ארצות הברית	אריה מראד, הנציג היהודי במגילס
1960-1960 1960	מצרים מנתקת את קשריה עם איראן בגלל קשרי איראן עם ישראל; מוקם ארגון המדינות מפיקות הנפט אופ"ק, המזכ"ל הראשון איראני	ד"ר חביב לוי מסיים את כתיבת הספר תולדות יהודי איראן בפרסית
1962 1963 ינואר	ראשית ההתנגדות למשטר של חומיני אישור המהפכה הלבנה במשאל עם – רפורמות בחברה, בפוליטיקה ובכלכלה	חוקה לוועד הקהילה של יהודי טהראן נוסד ארגון סטודנטים יהודי ארצי
1963 1964-1964	הפגנות נגד המהפכה הלבנה בהנהגת חומיני, שנעצר	הממשלה מתירה לימוד עברית בבתי ספר ממשלתיים גימשיד כשפי – הנציג היהודי במגילס
1964 אוקטובר 1965 1966	חומיני גולה לתורכיה, כעבור שנה לנגיף בעיראק רצח ראש הממשלה חסן עלי מנצור	מוקם בית הספר "רוחי שאד" מוקם בית הספר "אברישמי"; ביקור הרב הראשי לישראל יצחק נסים
1967 1976-1968		הארגון לרווחת יהודי שיראז זוכה להכרה ממשלתית לטפאללה חי – הנציג היהודי במגילס

תאריך	כללי	יהודי
1968 מאי		מוקם ארגון נוער מרכזי; הפגנות אנטי-יהודיות ואנטי-ישראליות ברחבי המדינה בעקבות משחק כדורגל בין נבחרות איראן וישראל
1969	איראן מבטלת את הסכם 1937 עם עיראק על שט אלערב	
1970	חידוש היחסים עם מצרים	
1971 פברואר	"הסכם טהראן": העברת הפיקוח על הנפט במזרח התיכון אל המדינות עצמן	ביקור לואיס פינקוס, יושב ראש הנהלת ההסתדרות הציונית העולמית
1972	חמישית מאוכלוסיית מחוז פ'ארס מתה ברעידת אדמה	גימשיד כשפי נבחר למועצת עיריית טהראן
1973-1974	מרד כורדי בעיראק בתמיכת איראן	
1975	הסכם עם עיראק על קביעת הגבול בשט אלערב; איראן מפסיקה את הסיוע למרד הכורדי; ייסוד מפלגת השאה רַסְתָאכְ'יז	ועד יהודי טהראן הופך לוועד הארצי; בחירת 12 נציגים לוועד הקהילה בראשות חביב אלקאניאן
1976	השאה קובע לוח שנה אימפריאלי (ספירה מימי שלטונו של כורש הגדול)	עורך הדין יוסף כהן הנציג היהודי במגילס
1977 מאי	תחילת המחאות נגד הממשלה	
נובמבר	השאה מתקבל בווינגטון אצל הנשיא קרט	
1978 ספטמבר	מאות תומכי חומיני נהרגים בטהראן בדיכוי אלים של הפגנות נגד השאה; התמרדות בשורות הצבא	מוקם "חבר האינטלקטואלים של יהודי איראן"; נבחר ועד "מהפכני" ליהודי טהראן, הוחלף באותה שנה
דצמבר		יום צום להצלת יהודי איראן; יהודים משתתפים בהפגנות נגד השאה; תחילת היציאה של יהודים מחוץ לאיראן
1978-1979	מהפכה באיראן	
1979 ינואר	השאה נאלץ לעזוב את איראן	
פברואר	חומיני שב מפריס, המהפכנים נוטלים השלטון לידיהם	
מארס	משאל עם ובו הרוב תומך ברפובליקה מוסלמית	
מאי	הקמת "משמרות המהפכה" – מליציה אסלאמית	הוצאה להורג של חביב אלקאניאן, ועוד תשעה יהודים. מאסר עשרות יהודים; פגישת חומיני עם מנהיגי הקהילה היהודית; נוסד תמוז , ביטאון הרדיקלים
ספטמבר	איסור על יציאת תושבים מחוץ לאיראן	
נובמבר	עובדי השגרירות האמריקאית מוחזקים כבני ערובה במשך שנה ורבע; חומיני מכריז על ארצות הברית כעל "השטן הגדול"	
דצמבר	אישור חוקה אסלאמית	
1980 יולי	ארצות הברית מנתקת הקשרים עם איראן	גל מעצרים של פעילים יהודים; הוצאתם להורג של אלברט דניאלפור והעיתונאי שמעון פֶרְזָאמי
אוגוסט		הנציג במגילס, יצחק פֶרְהֶמְנְדֶפּוּר מואשם בקשר עם ישראל
1979-1989	חומיני – מנהיג איראן	
1980-1988	מלחמת איראן-עיראק	
1980-1981	אבו אלחסן בני צדר – נשיא איראן	
1981-1984		כִסְרוּ נאקי הנציג היהודי במגילס
1981	שחרור בני הערובה האמריקאים; חומיני מכריז על יום ירושלים, הנחגג ביום האחרון של חודש הרמדאן, כדי לגנות את כיבוש העיר	
1981-1989	עלי כ'אמנה-אי – נשיא איראן	
1982 ספטמבר	רפורמה אסלאמית במערכת המשפט; לבנון: הקמת ארגון הטרור השיעי חיזבאללה בגיבוי ממשלת איראן	מפגש בין ראשי עדות המיעוטים לבין הקאדי הראשי
נובמבר		מפגש בין נציגים של ועדי קהילות איראן וחבר האינטלקטואלים עם חומיני
1984		ד"ר מנוצ'יהר ניכרוז – נציג היהודי למגילס
1985	פרשת "איראן-קונטרס": ארצות הברית מנסה מהלך חשאי למכירת נשק לאיראן בתמורה לשחרור בני ערובה בלבנון	
1986 נובמבר		גל רדיפות נגד פעילים יהודים. מעצר כ-500 יהודים, ביניהם הנציג במגילס
1989 מארס	חומיני מוציא פסק דין מוות נגד הסופר סלמן רושדי	

יהודי	כללי	תאריך
	מות חומיני עלי כיאמנה-אי – מנהיג איראן עלי אכבר האשמי רפסנג'אני – נשיא איראן	יוני 1989 - 1997-1989 1994 פברואר
הוצאה להורג של פיצוללה מכובד, שעות אחדות לאחר הטבח במערת המכפלה.		
מנוצ'הר אליאס וכורש כיואני מכהנים כנציגים במג'ילס (לראשונה שני נציגים יהודים) הוצאה להורג של יהודי באשמת ריגול לטובת ישראל	אמברגו אמריקאי על סחר עם איראן	1995 מאי 1996
נעצרים 13 יהודים משיראז בחשד לריגול לטובת ישראל וארצות הברית	מחמד כיאתמי – נשיא איראן נערכות לראשונה בחירות מוניציפליות	1998 יוני 2005-1997 1999 מארס
האיתאללה כיאמנה-אי קורא להשמדת ישראל בנאום לרגל "יום ירושלים" יוצא לאור הרבעון בינא מוריס מעתמד הנציג היהודי במג'ילס שלושה מן העצורים בשיראז מודים בהאשמות נגדם ומוצגים לראווה בטלוויזיה האיראנית בית המשפט מזכה שלושה מן העצורים; היתר נידונים למלקות, לקנסות ולתקופות מאסר של 4-13 שנים בעקבות ביקורת בין-לאומית מומתק עונשם של עשרת המורשעים	הפגנות סטודנטים בעד יתר ליברליות באיראן	יולי דצמבר 2000
		מאי יולי ספטמבר
	נשיא ארצות הברית בוש מכריז כי איראן נמנת עם "ציר הרשע" איראן וסין חותמות על הסכם סחר בנפט ובגז מדינות אירופיות חותמות על הסכם עם איראן על פיתוח פרויקט הגרעין שלה בבחירות לנשיאות איראן זוכה המועמד השמרן מחמוד אחמדי נז'אד משבר בין-לאומי עקב פעילות איראן בתחום הגרעיני	2001 אוקטובר נובמבר 2005 יוני אוגוסט

ביבליוגרפיה

א' בן-יעקב, "על ביקורו של נאצר א-דין שאה בעיראק בזמנו של אחמד מדחת פאשא ויחס שניהם ליהודים", בתוך: שי אברמסון וב"צ לוריא (עורכים), **ספר פנינה סיון: קובץ מחקרים במקרא ובתרבות ישראל**, ירושלים תשמ"ט, עמ' 85-91.

י' בן-צבי, **מחקרים ומקורות** (עורכים: ז' שזר ומ' בניהו), ירושלים תשכ"ו.

--, "תעודות לתולדות יהודי פרס בימי השאה נאצר אלדין", בתוך: **מנחה לאברהם – ספר יובל לכבוד אברהם אלמאליח**, ירושלים תשי"ט, עמ' 1-11.

י' בן-ציון, "דיוקנה של קהילת האנוסים במשך שבאירן", **כיוונים** 5 (תש"ס), עמ' 19-64.

מ' בניהו (עורך), **ספר זכרון ליצחק בן-צבי – מחקרים ומקורות לתולדות קהילות ישראל במזרח**, ירושלים תשכ"ד.

א' ברור, "מפרשת מסעותי בפרס", **סיני** שנה א, כרך ב (תרצ"ח), עמ' רלח-רנ.

י' גלנץ, **חקר החינוך היהודי באירן – עובדות ותכניות**, טהרן תשל"ב.

ד' דודוביץ, "עיסורי כתובות בקהילות פרס ואפגניסטן", **מוזיאון הארץ** 9 (1967), עמ' 44-50.

ח"א הכהן, **בעקבות אבודים: ...קורותיה של משפחה יהודית בטהרן**, בני-ברק תשמ"ג.

מ' הלוי, **מצבת מרדכי ואסתר אשר בעיר (שושן) המדאן (פרס): המנהגים השייכים לה והאגדות הנשמעות עליה** עם הערות וביאורים מצד המחבר, ירושלים תרצ"ב.

א' ווסט, "יהודי איראן וספרות פרסית; עיונים בכתבי יד", **קריית ספר** נח, ג (תשמ"ג), עמ' 605-621.

ז' וילנאי, "פרסים בארץ ישראל", **ידע-עם** יז, 41-42 (תשל"ה), עמ' 72-77.

מ' זנד, "הדימוי של היהודי בעיני האיראנים לאחר מלחמת-העולם השנייה (1945-1979)", **פעמים** 29 (תשמ"ז), עמ' 109-139.

--, "קווי אופי לקיבוץ היהודי באיראן" [קטעי שיחה], **תפוצות ישראל** (תשל"ה), עמ' 81-98.

ב' ניב, "תוכן וצורה ברימוני-כתר ממזרח פרס ואפגאנסתאן", **פעמים** 79 (תשנ"ט), עמ' 96-128.

רשימת הקיצורים

בנימין, מסעי = י' בן יוסף בנימין, **מסעי ישראל**, ליק תר"י"ט.

ברור, אבק דרכים = א' ברור, **אבק דרכים**, ב, תל-אביב תש"ו.

ישי = מ' ישי, **ציר בלא תאר רשמי – שליחות ומסע בפרס**, תל-אביב תש"י.

כהן, החינוך הציוני = "החינוך הציוני באיראן בתמורות הימים", **כיוונים** 19 (תשמ"ג), עמ' 43-79.

לוי = ח' לוי, **תאריכי-י יהודי איראן (תולדות יהודי איראן)**, טהארן, 1960-1956.

מזרחי = ח' מזרחי, **יהודי פרס**, תל-אביב תשי"ט.

נימרק = א' נימרק, **מסע בארץ הקדם** (מלביה"ד: א' יערי), ירושלים תש"ז.

נצר = א' נצר "קורות אנוסי משהד לפי יעקב דילמאניאן", **פעמים** 42 (תש"ן), עמ' 127-156.

סורודי = ש' סורודי, "המקומות הקדושים של יהודי פרס", בתוך: א' נצר (עורך) **יהודי איראן**, חולון 1988, עמ' 121-128.

קסטלמן = י' פישל קסטלמן, **מסעות שליח צפת בארצות המזרח** (מהד' א' יערי), ירושלים תש"ב.

רודריג = א' רודריג, **חינוך, חברה והיסטוריה – כל ישראל חברים ויהודי אגן הים התיכון**, 1929-1860, ירושלים 1991.

ארכיונים

אצ"מ = הארכיון הציוני המרכזי, ירושלים

את"ה = ארכיון תולדות ההגנה, תל-אביב

ארכיון כ"ח, פריס

ספרים ומאמרים

אתר האינטרנט "אתנולוג" לשפות פרסיות:
www.ethnologue.com/show
 אתר הקהילה באיראן: www.iranjewish.com

ד"י אלעזר, "יהודי איראן של היום", **תפוצות ישראל** יג (תשל"ה), עמ' 21-66.

ר' בבאי, **טובה בעד טובה – עשרה סיפורי-עם מפי יהודי פרס**, ירושלים תש"ס.

א' כפכפי, "לבטיה של התנועה החלוצית בפרס עם קום המדינה", **שורשים במזרח ג** (תשנ"א), עמ' 353-380.

ע' לוי, "פרשה בתולדות יהודי פרס בנושא לימודי", **מעלות 8**, 7 (תשל"ז), עמ' 42-47.

--, "על החינוך היהודי בפרס במאה הי"ט לפני ייסוד האליאנס". **מעלות 9**, 5 (תשל"ח), עמ' 7-13.

--, "רדיפת יהודים בפרס במאה הי"ט", **מעלות 10**, 2 (תשל"ח), עמ' 15-20.

--, "יהודי פרס במאה הי"ט", **כיוונים 8** (תש"ס), עמ' 71-91.

--, "עדות ותעודות לתולדות יהודי משהד", **פעמים 6** (תשמ"א), עמ' 57-73.

--, "חיי יום-יום של יהודי פרס בדורות האחרונים", **מעלות 13**, 1 (תשמ"א), עמ' 32-35.

--, "רופאים יהודים בחצר השאה", **עת-מול**, ז, 2 (40), נובמבר 1981, עמ' 22-23.

--, "מקורות לחקר יהדות פרס במאות הי"ח-י"ט", בתוך: מי זהרי [ואחרים] (עורכים), **הגות עברית בארצות האיסלאם**, ירושלים תשמ"ב, עמ' 315-326.

--, "גירוש הראת, 1856-1859", **פעמים 14** (תשמ"ג), עמ' 77-91.

--, "האשה בחברה היהודית בפרס", **כיוונים 34** (תשמ"ז), עמ' 117-126.

--, "יהודי פרס בירושלים", **כיוונים 27** (תשמ"ה), עמ' 133-144.

ל' לויב, "יחסיהם היהודים ומוסלמים באיראן", בתוך: ש' דשן ומ' שוקד (עורכים), **יהודי המזרח**, ירושלים ותל-אביב 1984, עמ' 271-280.

--, "יחסים בין-אישיים בבית-כנסת באיראן", בתוך: ש' דשן ומ' שוקד (עורכים), **יהודי המזרח**, ירושלים ותל-אביב, 1984, עמ' 281-288.

ח' לוינסקי (צדוק), **מאיספהאן לירושלים - סיפורים**, ירושלים תש"ס.

ח' ליאור-תמיר, "התרבות הפרסית היהודית; סמטת השקדיות בעומרי גיאן וגאבה", **ג'מאעה 2** (תשנ"ח), עמ' 107-111.

ח' מזרחי, **בישישים חכמה: ארבעים סיפורי-עם מפי יהודי פרס** (ערך והוסיף הערות: דב נוי), חיפה תשכ"ז.

--, **יהודי פרס**, תל-אביב תשי"ט.

--, "משלי עם של יהודי פרס", **ידע-עם יג** (תשכ"ח), עמ' 79-85.

--, "ממנהגיהם של יהודי פרס (איראן)", בתוך: א' וסרטייל (עורך), **ילקוט מנהגים**, ירושלים תשנ"ו, עמ' 457-467.

ד' ירושלמי, "יהודי האימפריה העות'מאנית והקהילות היהודיות באיראן במאה התשע עשרה; רקע ומגמות", **ספונות ח** [כג] (תשס"ג), עמ' 239-276.

--, "יוצאי איראן בישראל: מהעליות הראשונות ועד ימינו", בתוך: א' מזרחי וא' בן-דוד (עורכים), **עדות - עדות לישראל: גלות, עליות, קליטה, תרומה ומיזוג**, נתניה תשס"א, עמ' 27-52.

י' ישרים, **משנתו החנוכית של הרב רחמים מלמד הכהן משירז**, עבודת גמר לתואר שני, אוניברסיטת בר-אילן תשנ"ט.

א' כהן, "יחסם של יהודי איראן להשכלה מודרנית", **פעמים 9** (תשמ"א), עמ' 43-58.

--, "כישלון יחינוכם של יהודי פרס ברוח הנצרות", **ציון מז**, ג (תשמ"ב), עמ' 311-334.

--, "מכתב - היחודי היהודי בפרס", **פעמים 14** (תשמ"ב), עמ' 57-76.

--, "החינוך הציוני באיראן בתמורות הימים", **כיוונים 19** (תשמ"ג), עמ' 43-79.

--, "יחסם של שלטונות איראן אל המפעל החינוכי של 'כל ישראל חברים' בארצם", **דור לדור ב** (תשמ"ד), עמ' 25-77.

--, "מקומה של השפה העברית בחינוך היהודי בפרס - סקירה היסטורית", בתוך: מי זהרי [ואחרים] (עורכים), **אומה ולשון - ספר זיכרון לאריה טרטקובר**, ירושלים 1985, עמ' 377-394.

--, "יהודי איראן והמפעל החינוכי של 'כל ישראל חברים'", **פעמים 22** (תשמ"ה), עמ' 93-128.

--, **הקהילה היהודית בכרמאנשאה (איראן) - מראשית המאה ה-19 עד מלחמת העולם השנייה**, ירושלים 1992.

אה' כהן, **עם אמבולנסים לטהרן - רפורטז'**, מרחביה 1943.

י' כהן, "מבית הקברות למרחבי מולדת (קורות העלייה מאירן בקום המדינה)", **שרגא ב** (תשמ"ה), עמ' 266-274.

--, **מטהרן לירושלים - ועוד ספורים לבני הנעורים**, ירושלים 1980.

צ' כהן, **לטהרן וחזרה - מזכרונותיו של ציון כהן (חגי')**, תל-אביב תשנ"ה.

ש"ז כהן, **בשובך לציון - ילדותי במשהד ועלייתי לארץ ישראל**, [ישראל] תשנ"ט.

י' כחי-בעז, **קריאת מגילת איכה והקינות לתשעה באב אצל יהודי משהד בישראל**, עבודת גמר לתואר שני, אוניברסיטת בר-אילן תשנ"ח.

- , "מונטיפיורי ויהודי פרס – פרשיות נבחרות", **פעמים** 20 (תשמ"ד), עמ' 55-68.
- , "הערות על יהודי איראן וספרות פרסית", **קרית ספר** נט, ד (תשמ"ו), עמ' 967-969.
- , "הפעילות הציונית בפרס בשנים 1920-1926 על רקע התרחשויות מדיניות ודיפלומטיות בזירה הפנימית והבינלאומית", **מקדם ומים** ב (תשמ"ו), עמ' 237-250.
- , "עיונים בשפת הדיבור של יהודי פרס", בתוך: י' דן (עורך), **תרבות והיסטוריה, לזכרו של פרופ' אינו שקי**, ירושלים תשמ"ז, עמ' 19-44.
- , "האנטישמיות באיראן, 1925-1950", **פעמים** 29 (תשמ"ז), עמ' 5-31.
- , "היהודים ברפובליקה האסלאמית של איראן – כרונולוגיה של כאב ומצוקה", **גשר** 116 (תשמ"ז), עמ' 38-47.
- , "רבי משה הלוי מכאשאן", **מחקרי ירושלים בפולקלור יהודי** יא-יב (תש"ן), עמ' 57-75.
- , "ברכות, קללות ושבועות אצל יהודי אצפהאן", **מקדם ומים** ד (תשמ"א), עמ' 179-197.
- , "יהדות איראן בראי הדורות", בתוך: י' נאמן (עורך), **ארץ ישראל וירושלים**, ירושלים תשנ"ב, עמ' 59-67.
- , "יהודים במחוזות הדרומיים של הים הכספי; 1. יהודים במאזונדראן עד סוף המאה הי"ט", בתוך: ת' אלכסנדר [ואחרים] (עורכים), **יצירה ותולדות – בקהילות ישראל בספרד והמזרח**, ירושלים תשנ"ד, עמ' 85-98.
- , "יהודים במחוזות הדרומיים של הים הכספי; 2. יהודים בגילאן", בתוך: ת' אלכסנדר [ואחרים] (עורכים), **יצירה ותולדות בקהילות ישראל בספרד והמזרח**, ירושלים תשנ"ד, עמ' 215-232.
- , "סימן טוב מלמד מלומד פרסי-אפגאני וספרו חיות אלרוח", **פעמים** 79 (תשנ"ט), עמ' 56-95.
- , "עליית יהודי איראן לארץ ישראל בשנים 1922-1948, לפי המסמכים הרשמיים של ממשלת איראן", בתוך: ז' הרוי [ואחרים] (עורכים), **ציון וציונות בקרב יהודי ספרד והמזרח**, ירושלים תשס"ב, עמ' 365-379.
- א' נצר (עורך), **יהודי איראן בימינו**, חולון 1988.
- א' סעיד, **תנועת "החלוץ" באיראן, תקומתה ונפילתה – 1942-1963**, ראשון לציון 1995.
- מ' עזרי, **מי בכם מכל עמו**, אור יהודה 2001.
- א' עמיצור, **הנדר – סיפורים מחיי יהודי פרס ועולי פרס**, ירושלים 1973.
- ג' פוזיילוב, **חכמיהם של יהודי פרס ואפגניסטן**, ירושלים תשנ"ו.
- , **תולדות יהודי פרס ומשורריהם**, ירושלים 1973.
- מ' מיכלסון, **משה קצב ממעברת קסטינה – לקרית הממשלה**, תל-אביב 1992.
- צ' מלאכי, "תעודת שוחט מעוטרת; שיראז, איראן", **מהות** ח-ט (תשנ"א-תשנ"ב), עמ' 6-8.
- ע"צ מלמד, "היהודים בפרס לפני שישים שנה", **סיני**, כ"ט (תשי"א), עמ' שנט-שע.
- ש' ניניו, "בתי הספר היהודיים בפרס", **בתפוצות הגולה** ט (תשכ"ז), עמ' 154-160.
- , **בתי-ספר יהודיים בפרס**, טהראן 1967.
- י' נמרודי, **מסע חיי**, אור יהודה 2003.
- א' נצר, "גודלה של האוכלוסיה היהודית בפרס במאה הי"ט", **דברי הקונגרס העולמי למדעי היהדות**, 2 (תשל"ו), עמ' 127-133.
- , "גורלם של יהודי תברייז", **שבט ועם** [סדרה שניה] ג (תשל"ח), עמ' 129-136.
- , "בעיות האינטגרציה התרבותית, החברתית והפוליטית של יהודי איראן", **גשר** 25, 1-2 (תשל"ט), עמ' 69-83.
- , "הפעילות הציונית באיראן מהצהרת באלפור עד חוזה סאן רמו", **פעמים** 1 (תשל"ט), עמ' 23-31.
- , "יהודי איראן, ישראל והרפובליקה האסלאמית של איראן, **גשר** 26 (תש"ס), עמ' 47-57.
- , "הקהילה היהודית בטהרן מראשיתה עד המהפכה החוקתית, 1906", **שבט ועם** ד (תשמ"א), עמ' 248-262.
- , "עליית יהודי פרס והתיישבותם בא"י משלהי המאה הי"ט עד הכרזת בלפור", **מקדם ומים** (תשמ"א), עמ' 281-294.
- , **יהודי איראן בימינו**, ירושלים תשמ"א.
- , "איראן ויהודיה בפרשת דרכים היסטורית", **גשר** 28, 1 (תשמ"ב), עמ' 96-111.
- , "הצורפות והחיאכשורי בקרב יהודי איראן", **פעמים** 11 (תשמ"ב), עמ' 56-61.
- , "הספרות של יהודי פרס", **פעמים** 13 (תשמ"ב), עמ' 5-20.
- , "קווים ומגמות במערכת החינוך וההוראה בקהילה היהודית באיראן על רקע פעילות כ"יח בשנים 1865-1911", בתוך: מ' זהרי [ואחרים] (עורכים), **הגות עברית בארצות האסלאם**, ירושלים תשמ"ב, עמ' 448-460.
- , "יהודי איראן בארצות הברית", **גשר** 110 (תשמ"ד), עמ' 79-90.
- , "תקופות ושלבים במצב היהודים ובפעילות הציונית באיראן", **יהדות זמננו** א (תשמ"ד), עמ' 139-162.
- , "מוסיקה של קודש ושל חול בקרב יהודי פרס", **פעמים** 19 (תשמ"ד), עמ' 163-181.

ד' שפרבר, "הערות למנהגים: א. הדלקת נרות חנוכה אצל יהודי פרס; ב. שטיחת עשבים בבית הכנסת בשבועות", **מחקרי חג** 1 (תשמ"ח), עמ' 70-73.

ת' שץ, **מסע לבית סבא – סיפורן של ארבע משפחות** (מוזיאון ישראל, ירושלים, המחלקה לתערוכות נודדות), ירושלים תשמ"ז.

מ' שרון, **הדת הבהאאית וכתבי הקודש שלה – הספר הקדוש ביותר (אל כתאב אלאקדס) לבהאא אללה**, ירושלים 2005.
מ' שרון, "איראן; ציונות, חלוציות ועזרה הדדית", בתוך: ח' סעדון וי' רפל (עורכים), **במחירת מארצות האסלאם – פרשיות העפלה והגנה**, ירושלים תשנ"ז, עמ' 97-118.

--, "הוועד המרכזי של ההסתדרות הציונית בטהראן: הארגון המרכזי הראשון של יהודי פרס (1917-1931)", **פעמים** 89 (תשמ"ב), עמ' 107-151.

H. Levy, *Comprehensive History of The Jews of Iran*, Costa Mesa, 1999.

H. Sarshar (editor), *Esther's Children: a portrait of Iranian Jews*, The Center for Iraian Jewish History, Beverly Hills, 2002.

ר' פטאי, "החינוך העברי בעדת האנוסים במשהד", בתוך: א' שטאל (עורך), **עדות ישראל – פרקי ספרות, הוי והיסטוריה**, חלק ב, תל-אביב 1979, עמ' 251-256.

--, "הנישואים אצל אנוסי משהד", **עדות** ב, ב (תש"ז), עמ' 165-192.

ש' פייבלסון, "המהגרים החדשים – איראנים ודרום-אפריקאים", **תפוצות ישראל** כב, ב (תשמ"ד), עמ' 149-158.

ש' צבר, "ההתחלות של הכתובה המעוטרת בקהילות פרס ואפגאנסטאן", **פעמים** 79 (תשנ"ט), עמ' 129-158.

ח' צדוק, **יהדות איראן בתקופת השושלת הפהלוית**, תל-אביב 1991.

א' קלבן, "אנוסים באסיה התיכונה", **אור המזרח** ל, ג-ד (תשמ"ב), עמ' 298-302.

א' קנה-שקלים ושי' עטר, **מבחר מקורות לתולדות הציונות בארצות המזרח – איראן**, תיק ח', משרד החינוך, ירושלים תשמ"ד.

י' קציר, "יהדות איראן לאחר עליית חומייני לשלטון; ראיון עם מנשה אמיר", **במערכה** 20, 9 (תשמ"א), עמ' 8, 26.

ר' קשאני, "היהודים באסיה התיכונה – פרס, בוכארה ואפגאניסטאן", **ידע-עם** 61-62 (תשמ"א), עמ' 189-193.

--, "הרב סימן טוב מלמד, משורר והוגה דעות במשהד", **באורח מדע** (תשמ"ו), עמ' 365-371.

--, **קהילות היהודים בפרס-איראן**, ירושלים תש"ס.

ד' רביניאן, **סמטת השקדיות בעומריג'אן**, תל-אביב תשנ"ה.
--, **החתונות שלנו**, תל-אביב 1999.

ש' שגב, **המשולש האיראני – הקשרים החשאיים בין ישראל-איראן-ארה"ב**, תל-אביב 1981.

ש' שוורצפוקס, "קהילת אצפהאן משוועת לעזרה מכי"ח", **פעמים** 6 (תשמ"א), עמ' 74-78.

א' שמואלי, "החינוך היהודי באירן", **גשר** 3-20, 2 (תשל"ה), עמ' 116-119.

ע' שמלץ, "העלייה ההמונית מאסיה ומצפון-אפריקה; הבטים דמוגרפיים", **פעמים** 39 (תשמ"ט), עמ' 15-63.

ע' שפיהנדלר, **יהדות איראן – קיומה ובעיותיה**, ירושלים תש"ל.

--, "מסע יהודי בארץ הארים" [קטעי שיחה], **תפוצות ישראל** (תשל"ה), עמ' 81-98.

נ' שפרינגר-אהרני, "קליטתם של יהודים מעיראק בכרמאנשאה שבפרס", **שבט ועם** ג (תשלח), עמ' 137-146.

תעתיק מפרסית לעברית

לתועלת הקוראים מובא בזה תעתיק העיצורים הפרסיים לעברית:

א	1
ב	ب
פ	پ
ת	ت
ת'	ت'
גי	ج
צ'	چ
ח	خ
כ'	ک'
ד	د
ד'	د'
ר	ر
ז	ز
ז'	ز'
ס	س
ש	ش
צ	ز
צ'	ز'
ט	ت
ט'	ت'
ע	ع
ג	گ
פ'	پ'
ק	ق
כ	ک
ג	گ
ל	ل
מ	م
נ	ن
ו	و
ה	ه
י	ی

- * העיצור המזה [ʃ] מתועתק בדרך כלל כאל"ף.
- * האצאפה, המקשר בין מתואר ומתאר, מתועתק כמקף יו"ד, למשל קצר-י שירין.
- * בצירוף כ"ו אינה נשמעת. לכן ניקוד הצירוף הוא כ"ו ויש לבטאו כ"א.
- * שדה (ش) מעל אות גרונית מציינת את הכפלתה (דגש).
- * שמות שיש להם מקבילה רווחת בעברית – בכתב או בהגייה – נכתבו על פי הצורה הנפוצה בעברית (למשל טהראן ולא תהראן, פקיסטן ולא פאקסטאן, חומיני ולא ח'מיני).
- * הכתב הפרסי מצוין תנועות ארוכות בלבד, וזאת באמצעות אמות קריאה: א מייצגת את התנועה ā, י את התנועה ī ו־ו את התנועה ū. סימני הניקוד העבריים המופיעים לעתים בספר, משקפים את ההגייה הנהוגה בפרסית החדשה הסטנדרטית של טהראן ואינם חלק מהתעתיק המדויק.
- * ציטוטים הובאו ככתבם וכלשונם, גם כשמילה בטקסט המצוטט תועתקה באופן שונה מהתעתיק שנקבע לספר.

מושגים בשולי העמודים

- האגודה הלונדונית לקידום הנצרות
 בקרב היהודים ... 111
 אגודת המיסיון הכנסייתית ... 112
 אדלר, אלחנן ... 31
 "אוצר התורה" ... 121
 "אורט" ... 121
 אזורים ... 99
 אידלסון, אברהם צבי ... 174
 אילנאה, ישראל ... 163
 אלרואי, דוד ... 36
 אנדרס, ולדיסלב ... 162
 אקאגיאן, מלא מהדי ... 80
 אקלר, מרדכי ... 75
 הארמית החדשה באיראן ... 103
 ארמנים ... 9
 ביגאר, ז'אק ... 118
 הבהאית, הדת ... 38-39
 בכ'אראאי, כואגיה ... 127
 בן חיים, שמואל בן יחזקאל ... 147
 בן לטף, באבאי ... 127
 בן שמואל, אלישע ... 127
 בן מישאל, בנימין ... 127
 בנימין מטודלה ... 27
 בנימין השני ... 77
 גילאל אלדין מחמד מלוי בלכיי
 רומי ... 102
 דוד דבית הלל ... 36
 דילמאניאן, יעקב ... 70
 דרדשתי, יונה ... 177
 הלל, שלמה ... 168
 האתף, ארגון הנשים היהודיות ... 93
 ומברי, ארמיניוס ... 56
 זור כ'אנה ... 164
 הזורואסטריית, הדת ... 10
 זר, מרדכי ... 35
 "חבר האינטלקטואלים של יהודי
 איראן ... 63
 חיים, סלימאן ... 19
 חכם, שמעון ... 211
 "החלוץ" ... 164
 חתן מעונה, חתן תורה, חתן בראשית
 ... 209
 טיישרה, פדרו ... 28
 ישי, משה ... 167
 כהן צדק, שלמה ... 159
 כ'ואגיה שמש אלדין מחמד חאפטי-י
 שיראזי ... 102
 כורש ... 9
 "כל ישראל חברים" (כ"י"ח) ... 114
 כתר מלכות ... 207
 לוי, חביב ... 58
 לוי, הרב יצחק מאיר ... 121
 לותראי ... 105
 מבצע "ברברוסה" ... 161
 המהפכה החוקתית (אנקלאב-י
 משרוטה) ... 16
 המהפכה הלבנה ... 61
 מודוס ... 178
 מזרחי, חיים אלעזר ... 216
 מזרחי, חנינא ... 210
 מילספו, ארתור ... 48
 מלמד, עזרא ציון ... 126
 מלמד הכהן, רחמים ... 125
 ממאן, יוסף ... 132
 ממלכת אשור ... 10
 מפלגת תודה ... 18
 מצדק, מחמד ... 62
 ניי-דאוד, מרתצ'א ... 177
 נהוראי, לקמאן בן איוב ... 160
 נורוז ... 215
 ניימרק, אפרים ... 80
 נעים, עזיזאללה ... 158
 "סולל בונה" ... 162
 ס'ודה בדר ... 144
 עזרי, מאיר ... 172
 עזרי, ציון ... 170
 עמר כ'יאם ... 102
 עמראני ... 127
 פרקנס, ג'סטין ... 56
 פתחיה מרגנסבורג ... 28
 פתיחת אליהו ... 137
 קבר אסתר ומרדכי ... 231
 קופלוביץ, יהודה ... 161
 קסטלמן, יחיאל פישל בן יעקב ... 84
 הקראות ... 11
 קרוזן, ג'ורג' ... 57
 רוזוולט, אלינור ... 31
 רחימיאן, מרדכי מורד ... 45
 שאדי, נתן ... 171
 שאהין ... 127
 שוסטר, מורגן ... 46
 השושלת הצפונית ... 12
 שטרן, הנרי אהרן ... 31
 שילה, אפרים ... 166
 השיעה ... 14-15
 שרדן, ג'ון ... 28
 שרח בת אשר ... 230
 הסברי המושגים בשולי העמודים
 הם באחריות צוות הפרויקט

המחברים

פרופ' אמנון נצר – מרצה ללימודים איראניים באוניברסיטה העברית בירושלים.

ד"ר שרה ס' סורודי ז"ל (1938-2002) – חוקרת תרבות איראן ויהודיה. בעבר ראש החוג ללימודי הודו, איראן וארמניה באוניברסיטה העברית בירושלים. נושאי מחקרה היו מגוונים: השירה הפרסית המודרנית, היבטים שונים של ההלכה השיעית באיראן, כגון השפה, הספרות, השירה העממית והמנהגים של יהודי איראן. רבים ממחקרה מבוססים על עבודת שדה עם מידענים מקרב עולי איראן בישראל.

פרופ' שלום צבר – ראש התכנית לפולקלור יהודי והשוואתי ופרופסור בחוג לתולדות האמנות באוניברסיטה העברית בירושלים. חוקר את האמנות היהודית, את הטקסים ואת התרבות החומרית של יהודי איטליה, של הקהילות הספרדיות באירופה ושל היהודים בארצות האסלאם.

ד"ר דניאל צדיק – חוקר את ההיסטוריה של איראן המודרנית, של האסלאם השיעי, ושל המיעוטים הדתיים באיראן, ובכלל זה יהודי איראן. מרצה בחוג ללימודי הודו, איראן וארמניה ובחוג להיסטוריה של עם ישראל באוניברסיטה העברית בירושלים.

גב' אורלי רחמיאן – תלמידת מחקר במחלקה ללימודי המזרח התיכון שבאוניברסיטת בן-גוריון בנגב; חוקרת את תולדות היהודים באיראן. חוקרת במכון בן-צבי.

גב' אסתר שקלים – תלמידת מחקר בתכנית לפולקלור יהודי והשוואתי באוניברסיטה העברית בירושלים. אנתרופולוגית, משוררת ואוצרת אמנות יהודית. מדריכה ארצית לאמנות יהודית ומורשת במשרד החינוך התרבות והספורט; כותבת תוכניות לימודים. לשעבר מנהלת "המרכז למורשת קהילות ישראל" שבמוזיאון ארץ-ישראל.

מר מאיר ששון – חוקר הפעילות הציונית של יהודי איראן ועלייתם לארץ.

ד"ר תמר גינדין – מרצה בחוג ללימודי הודו, איראן וארמניה באוניברסיטה העברית בירושלים ובחוג להיסטוריה של המזרח התיכון ואפריקה באוניברסיטת תל-אביב; חוקרת להגים איראניים יהודיים בני זמננו והלשון הפרסית-היהודית הקדומה; עמיתה בפרויקט הבין-לאומי של מילון הפרסית האמצעית.

ד"ר ברכה ניב – מרצה בכירה במגמה לאמנות יהודית וראש החוג המשולב למדעי היהדות באוניברסיטת בר-אילן. חוקרת אמנות בית הכנסת ותשמישי קדושה.

ד"ר דוד ירושלמי – מרצה בכיר בחוג להיסטוריה של המזרח התיכון ואפריקה ובמרכז ללימודים איראניים שבאוניברסיטת תל-אביב; חוקר את הספרות הפרסית-היהודית ואת ההיסטוריה התרבותית והקהילתית של יהודי איראן.

ד"ר אברהם כהן – חוקר תולדות החינוך היהודי באיראן. עסק שנים רבות בהוראת פדגוגיה ודידקטיקה בבית הספר לחינוך שבאוניברסיטה העברית בירושלים; נולד בכרמאנשאה שבאיראן ופרסם מחקר על חברה וחינוך יהודי בעיר במאות התשע-עשרה והעשרים.

ד"ר ורה ב' מורין – חוקרת תרבות יהודי איראן. עמיתת מחקר במכון ללימודים מתקדמים ביהדות (Center for Advanced Judaic Studies) שבאוניברסיטת פנסילבניה, פילדלפיה. פרסמה ספרים ומאמרים על תולדות יהודי איראן, ספרותם ואומנותם.

פרופ' דוד מנשרי – פרופסור בחוג להיסטוריה של המזרח התיכון ואפריקה ובמרכז ללימודים איראניים שבאוניברסיטת תל-אביב; מופקד הקתדרה ע"ש פרוויז ופורה נזריאן לחקר איראן המודרנית וראש החטיבה לתוכנית מיוחדת באוניברסיטת תל-אביב. עוסק במחקר ובהוראה של תולדות איראן בתקופה המודרנית, של תולדות האסלאם השיעי ושל החינוך במזרח התיכון.

ד"ר הילדה נסימי – מרצה במחלקה להיסטוריה כללית באוניברסיטת בר-אילן. חוקרת את הדה-קולוניזציה הבריטית ואת תולדות הקהילה המשהדית. פרסמה מאמרים שונים בנושאים אלה.

המקורות לאיורים בספר*

זוד ירושלמי, ירושלים, 134 למעלה ולמטה
רפאל כהן-פור, ירושלים, 168
יוסף מהדינדה, בית שאן, 11, 12, 13, קונטרס צבע (איראן
 ויהודיה) 5, למטה משמאל
מוזיאון ישראל, ירושלים, 73, 182 [כתב יד 180/54 עמוד
 38א], 195 למעלה משמאל, 198 מימין למעלה ולמטה, 203
 למטה, 237 במרכז, קונטרס צבע (האומנויות של יהודי
 איראן) 3 [כתב יד 180/54 עמוד 247ב], קונטרס צבע (לבוש)
 למטה מימין ומשמאל
סולימאן מוטהדה, מעלה אדומים, 19 למטה, 60 למעלה, 212
 למעלה
מכון בן-צבי, ירושלים
 תעודות ומכתבים, 16 [313.1], 49 למעלה [312.1/77], 81
 [311.1], 83 [402/41], 86 למטה [פ3], 95 [402/43], 101
 למעלה מימין [313/26], 124 [311/22], 131 למעלה
 [311/28], 161 [313/48]
 כתבי יד, 71 [948], 105 [1044 עמי 115 א], 127 [1044 עמי
 11א], 131 למטה [915], 134 במרכז [925], 135 [929 עמי
 44א], 181 [4602 עמי 132 א], 192 למטה מימין (כתובה
 [261], קונטרס צבע (האומנויות של יהודי איראן) 2 למעלה
 מימין [4602 עמי 14 ב], קונטרס צבע (הכתובה המעוטרת
 באיראן) 2 [כתובה 026]
 עיתונות 90, 101 למעלה משמאל, 139, 147 למטה, 147 משמאל
 [פעמים 89 (תשס"ב), עמי 148], 151, 152
אריה מלמד, ירושלים, 126
רחמים מלמד, ירושלים, 125
המרכז לאמנות יהודית, ירושלים, 195 למטה מימין
 [Sc_037/8], 198 משמאל [Sc_470/4], 200 למעלה משמאל
 [Sc_470/3], 201 משמאל [Sc_8/1309], 201 מימין
 [Sc_470/5], קונטרס צבע (תוכן וצורה ברימוני כתר ממזרח
 איראן) תמונה 1 [Sc_38]
מרכז מורשת יהדות בבל, אור יהודה, 197
הילדה נסימי, רעננה, 74 למעלה
אמנון נצר, ירושלים, 148, 153 מימין, 154, 155 למעלה
מאיר עזרי, ירושלים, 170 למטה, 172
יצחק פורסטמיאן, קייטרינג שחרזאד, רחובות, 242 התחתונה,
 243, 246, 247
משה פורסטמיאן, רחובות, 177 למטה
אנבל חנה פרזם, ירושלים, 61 מימין, 68
דניאל צדיק, ירושלים, 17 משמאל למעלה ולמטה, 28, 122,
 225 למטה מימין, 227 למטה מימין
ראובן קשאני, ירושלים, 32 למעלה

אוספים ציבוריים ופרטיים

יצחק איינהורן, תל אביב, קונטרס צבע (תוכן וצורה ברימוני
 כתר ממזרח איראן) תמונה 4
משפחת אליאס, ירושלים, 47
בתיא אליאסי, הרצליה, 116 למטה, 240 למטה, 248
הארכיון הצינוני המרכזי, ירושלים, 117 למטה, 120 למעלה
 מימין, 145, 158, 162 למטה, 164 למעלה ולמטה, 170
 למעלה, 171 למטה, 184 למטה, 207, 209
ארכיון קיבוץ אפיקים, 163
בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי, ירושלים, 98
 [Heb.4 6079]
בית התפוצות, ארכיון התצלומים, תל אביב, 26, 32 למטה,
 41 למעלה, 42, 43 למעלה ולמטה, 49 למטה, 50, 53 למטה
 משמאל, 69, 70 למטה, 72, 74 למטה, 75, 77, 79, 110,
 111, 115, 120 למעלה משמאל, 157 למעלה, 169, 173,
 179, 205 למעלה משמאל, 211, 214 למטה, 223 למעלה,
 225 למעלה ולמטה משמאל, 227 למעלה, 231, 236, 238
 למעלה, 239 למטה, 251, קונטרס צבע (היהודים בכלכלת
 המדינה) 2
ירון בן-נאה, מעלה אדומים, 27, 41 למטה, 51 למעלה, 111,
 204, 220, 226, 229 למעלה, 235, 237 למעלה, 238 למטה
 מימין ומשמאל, 244, קונטרס צבע (לבוש), למעלה מימין
 ומשמאל
אוסף משפחת גרוס, תל אביב, 104, 107 משמאל, 185 למטה,
 187, 189, 190, 192 למעלה ולמטה משמאל, 193 מימין,
 200 למטה מימין, 212 למטה, 213 למעלה, 216, 219, 221
 למעלה ולמטה, קונטרס צבע (הכתובה המעוטרת) 3, 5,
 קונטרס צבע (תוכן וצורה ברימוני כתר ממזרח איראן)
 תמונה 2, קונטרס צבע (מעגל החיים) 1, מימין ומשמאל
נאדר דזבקש, יהוד, 31, 121 למטה
שרה יהלום, תל אביב, 227 למטה משמאל
ברכה יניב, אוסף התצלומים, ירושלים, 199, קונטרס צבע
 (תוכן וצורה ברימוני כתר ממזרח איראן) תמונה 3

* בסוגריים מרובעים ציון/סימון ארכיוני או מוזיאוני.

- Anton Felton*, London, 184 above and in color pages (Reflections on the Arts of Iranian Jewry) 1 [FEL 104300]
Freer Gallery of Art and Arthur M. Sackler Gallery Archives, Smithsonian Institution, Washington D.C.; Myron Bennet Smith Collection (photographs by Antoin Sevrugin), 45 above, 57 above
The Jewish Museum, NY / Art Resource, NY, 185 above and in color pages (Reflections on the Arts of Iranian Jewry) 4, 5 [F5000], 188 [F3901]
Courtesy of The Library of the Jewish Theological Seminar, New York, 191 and in color pages (The Illustrated Ketubbah in Iran) 1 [Ket Z30], 203 above [Ms. 4522 folio 2], color pages (Reflections on the Arts of Iranian Jewry) 2 left [Ms. 8270 folio 154r]
Kresge Art Museum, Michigan State University, 193 left and in color pages (The Illustrated Ketubbah in Iran) 4
Laurence D. Loeb, Salt Lake City, 53 above, 57 below, 82, 175, 206, 208 below, 213 lower left, 230 above, 242 upper right
The Royal Collection © 2005, Her Majesty Queen Elizabeth II, 59
Ian Scott, Southampton, 29
Staatsbibliothek, Berlin, 183 [Or. Oct 2885 folio 5v]
Ricardo Stuckert, Agencia Brasil, 23 upper left
University of Texas, http://www.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/iran_peoples_82.jpg, 97

ספרים

- מ' הלוי, **משלוח מנות תפסיר מי כמוך**, ירושלים, 1924, 136 למטה משמאל
 ח' מורה, **דרך חיים**, טהראן, 1919, 130 למטה
 ח"א מזרחי, **חייאת אל איאם**, ירושלים, 1907, 107 למטה, 136 למטה מימין
 ס"ט מלמד, **חייאת אל רוח**, ירושלים, 1898, 133
 ס"ט מלמד, **ספר אזהרות**, ירושלים, 1896, 134 למטה
 ס"ט מלמד, **תפסיר למסכת אבות**, ירושלים, 1902, 134 למעלה
 ר' מלמד הכהן, **ספר זכרון רחמים**, ירושלים, 1930, 130 למעלה
 R. Beny, *Persia, Bridge of Turquoise*, McClelland and Stewart Limited, Toronto, 1975, photographs by Roloff Beny, color pages (Iran and the Jews of Iran) 4
 רותי ראן, ירושלים, 93 למעלה ובמרכז, 222 למעלה ולמטה משמאל
אהתרים רבאני זכאים, מעלה אדומים, 17 למטה מימין, 61 משמאל, 62 למטה מימין, 85, 89 למטה, 93 למטה, 116 למעלה, 118, 123, 208 עליונה מימין, 213 למטה מימין, 214 למעלה, 228, 229 למטה, 245
מרים רוזן אילון, ירושלים, קונטרס צבע (מעגל החיים) 2, 3
אילן רוט, הרצליה, 109
אורלי רחימיאן, ירושלים, 53 למטה מימין, 60 למטה, 180, 230 למטה, 233, 237 למטה, 239 למעלה, 240 למעלה
אורי שהדי, רמת גן, 167, 171 למעלה
אפרים שילה, ירושלים, 166
אברהם שמאס, מבשרת ציון, 91 מימין, 101 למטה, 120 למטה מימין ובמרכז, קונטרס צבע (היהודים בכלכלת המדינה) 1
אסתר שקלים, רעננה, 54
ורד שרייבר, מבשרת ציון, 37, 44, 45 למטה, 51 למטה, 205 למטה, 241
מאיר ששון, ירושלים, 30 למעלה, 157 למטה
Agence internationale d'Edition Jean Francois Gonthier (Photographs by: Henry Stierlin), 9
Alliance Israélite Universelle, Paris, 55, 117 above
Archives of the Center for Iranian Jewish Oral History, Los Angeles
 Nourollah Khorramian, 19 above; Shemouil Rahbar, 21; Rahmat Rahimian, 24, 67, 224 above; Iraj Safai, 30 below; Archive of the Mashadi Youth Committee, Great Neck, 34; Fred Golbar 62 lower left; Simon Rahimian, 64; Nasrollah Kasrayan (photography), 78; The late Maliheh Sapir Kashfi, 112; Faryar Nikbakht, 119; 153 left; Nourollah Khanzadeh, 176; Parvaneh Kohan Comrouz, L.A, Jessica Shokrian (photography), 222 right; Talat Hakim, 223 below; Annabelle Sreberny (photography) 232; color pages (The Jews in the Local Economy) 3
By permission of The British Library, London, 100 [Ms.Or.8212 f.349 V]
 © Copyrights the Trustees of The British Museum, London, 10 [ANE 90920]
Shirzad Ebrahimian (Abrams) Khwanzar, Los Angeles, 224 below
Manoutchehr M. Eskandari-Qajar www.qajarpages.org, 22 (except lower left)

www.kavandi.com/photography/ashoora82/ashoora_82_02/html, 15
mag.gooya.com/nabavi/archives/images/ahmadinejad.jpg, 23 lower left
www.tarschool.com/Neydavood_Bio.html, 177 above
vambery.research.hu, 56 above
en.wikipedia.org/wiki/Images:Khomeini.jpg, 23 central right
en.wikipedia.org/wiki/Images:Mossadeq.jpg, 62 upper right
en.wikipedia.org/wiki/Image:Wladyslaw_Anders.jpg, 162 above

* תודה למידענים, שהראיונות עמם סייעו לשרה סי סורודי ז"ל בכתיבת פרק מחזור השנה: אברהם אמיני, אריה אירגי, שרה בן-חזני, גיון-גיון גבאי, חשמת גיוואהרי, מראד דרוויש, יוסף זר, אסתר זרניקיאן, טאווס כיאכשורי, כשוור כיאלואי, פרהנג חאנום סורודי, יצחק סורודי, גוהר ערבסתאני (עברי), אהרון צבי, זרין רחמאנו, מאיר שמטוב, מונס שמטוב.

* תודה למידענים, ילידי אצפיהאן, שהראיונות עמם סייעו לאסתר שקלים בכתיבת פרק הלבוש: משה פוררסתמיאן מרחובות, רחמים בן עזיז בן רחמן אוהב ציון מכפר סבא, בתיה ודוד אליאסי וחנום רביניאן מהרצליה, מרדכי קשני מבת ים, סלטאנת רבאני מירושלים, אהתרם רבאני זכאים ממעלה אדומים ופרץ שקלים מתל אביב.

* אנו מודים לבעלי הזכויות על הרשות להשתמש באוספיהם. עשינו כמיטב יכולתנו לאתר את בעלי הזכויות על המקורות לתצלומים. אנו מתנצלים מראש על כל טעות או השמטה, ואם תובא לידיעתנו נפעל לתקנה במהדורה הבאה.

R. Cohanin, *The Golden Treasures Book 1001 Memories*, Dr. Rouhollah Cohanin Educational Foundation, Los Angeles, 1995 (1st edition), 2000 (2nd edition), 20 above and below, 25 above, 58, 86 above, 88, 89 above and center, 91 left, 92, 94, 121 center, 130 center, 156, 159, 174
 R. Ghirshman, V.Minorsky, R. Sanghvi, Persia, *The Immortal Kingdom*, London, Orient Commerce Establishment, 1971, Photographs by William Macquitty, 70 above, color pages (Iran and the Jews of Iran) 3, 5 above and lower right
 S. Kaboli (et al.), *Two Centuries of Resistance, The History of Mashadi Jews*, New York, Heritage and History Committee affiliated with the Mashadi Jewish Community of America, 2004, 76

אינטרנט

www.4dw.net/royalark/Persia/pahlavi2/html, 22 lower left
www.bahai.fr, 39
www.bestirantravel.com/culture/newyear/newyeartable/html, 215
www.famousamericans.net/justinperkins, 56 below
www.i-cias.com-muhammad-reza-shah-pahlavi, 23 upper right
www.iranchamber.com, 23 lower right
www.iranian.com/SiamakNamazi/1999/July/Media/bina1.html, 155 below
www.iranjewish.com/News_e/22-1.html, 65
www.iranonline.com/iran/yazd/images/tower.html, 35

The question of transcription was considered carefully by the staff of the project. Dr. Thamar Gindin, who also wrote the chapter on language, served as adviser for how to transcribe words from Persian to Hebrew. We have differentiated between Iranian and Persian, using the former to describe the geopolitical region, but the latter to describe aspects of culture – dress, food, music etc. Iranian experts have helped us arrive at a reasonable solution to the question of how to present Persian words in Hebrew. I wish to express my gratitude to Dr. Gindin for the many hours she devoted to this problem.

I have known Prof. Amnon Netzer since my days as a graduate student at the Hebrew University. I have enjoyed a fine relationship with him ever since I took part in his classes. I could never have embarked on such a book as this without his advice on every topic. Prof. Netzer wrote a number of chapters in the book, some of them published here for the first time. His contribution to the history of the Jews of Iran is singular and will serve as the basis for future scholarship. I wish to express my deep gratitude for his contribution and for all that he has taught me.

Dr. David Yerushalmi, Ms. Orly Rahimian and Ms. Esther Shkalim have helped us throughout the work on this volume. Their knowledge, accessibility and willingness to advance the study of the history of Iranian Jewry contributed significantly. The book has benefited from their participation.

Prof. David Menashri, Dr. Bracha Yaniv, Dr. Avraham Cohen, Dr. Vera B. Moreen, Dr. Daniel Tsadik and Mr. Meir Sasson helped us by writing and providing illustrations. Prof. Shalom Sabar contributed from his vast knowledge on the art of Iranian Jewry.

While this book was under preparation, Dr. Sarah Soroudi passed away. She wrote the chapter on the life cycle, but unfortunately did not complete the chapter on folk literature, which is notable lacking from this volume. Her absence is sharply felt.

I also wish to thank Iranian Jews who donated photographs to illustrate the volume. We received more information, documentation and illustrations from them than we could include in one volume. It is my hope that they will write family histories, which will augment our knowledge of Iranian Jewish history.

Iranian Jews and their offspring have integrated thoroughly into Israeli society. In 2005, when these lines are being written, the President of the State, Moshe Kazav, the Defense Minister, Shaul Mofaz, and the Chief of Staff of the IDF, Lieutenant General Dan Halutz, are all of Iranian extraction. However the topic of the integration of Iranian Jews has not yet been given scholarly attention.

This volume on the Jews of Iran is the fifth in the series Jewish Communities in the East in the Nineteenth and Twentieth Centuries. The Ministry of Education, Culture and Sport has granted its support to this project from its inception. I wish to express my gratitude to the Ministry. These five volumes are clearly a source of pride and satisfaction, and even more so provide a feeling of fulfilling an important social and cultural mission.

Haim Saadoun
Jerusalem 2005

PREFACE

In the nineteenth and twentieth centuries Iran underwent many changes that influenced Jewish life in that country. Among these changes were the strengthening of the position of Shi'ite Islam, Iran's relative isolation from other Muslim countries and the colonial influences they experienced, the great distance between communities that hampered communication between them and natural disasters. In the Pahlevi period the situation of the Jews improved significantly and they achieved relative integration in the state and the society. A special relationship developed between the State of Israel and the Pahlevi dynasty, that recognized Israel immediately after the State was established. The nature of the relations between Iran and Israel in that period is being revealed, little by little, and much about it remains to be disclosed. After Khomeini came to power and Iran was officially declared an Islamic republic, the status of the Jews of Iran took a turn for the worse, in the wake of which many Jews emigrated to Israel and the United States. Nevertheless a community remains there today, the second largest in a Muslim country (after Turkey).

Research on most of the manifestations of Jewish existence in Iran in this period is still in its infancy. A book of articles on the Jews of Iran edited by Prof. Amnon Netzer (in Hebrew), 1988, and the book *Esther's Children: A Portrait of Iranian Jews*, edited by Houman Sarshar (in English) 2002, are significant first steps in research on the Jews of Iran, but much work still remains to be done. In order to prepare this book we asked noted scholars on Iranian affairs to consolidate their knowledge and thoughts, extract the most important sources on the history of the Jews of Iran and their culture and provide us with the fruits of their research. Regarding a number of topics involved in this work we benefited from consultation with a number of specialists. I wish to thank Professors Haggai Ben-Shammai, Meir Bar-Asher, Simon Hopkins, Shaul Regev, Edwin Seroussi, Shaul Shaked and Moshe Sharon for their advice. Some of these chapters are entirely new studies, published here for the first time. In the course of work on this volume we have tried to create a comprehensive picture of the central phenomena. I wish to thank the authors of the chapters, who agreed to write them and for their patience in the course of editing them and designing the book.

As is always the case in this series, the chapters were written according to the guidelines of the steering committee. The committee discussed matters of principle with regard to the Jewish community in Iran. I should like to point out three of them: The study of Jewish history in Central Asia reveals the close cultural and organizational contact between the Jews of Bukhara, Afghanistan and Iran. The question arose whether to present all of these communities together or to devote separate volumes to each one. The committee preferred to treat each one separately both because of the political separation of the three and the way in which communal memories of the different communities are maintained. These differences have resulted from developments in modern times. The second decision was to exclude the subject of the Jews of Iranian Kurdistan and treat it in the volume that will deal with the geographical region that includes Iraqi and Turkish Kurdistan. The third decision was to include a chapter on the forced converts of Mashad. The committee felt that the topic was sufficiently important to deserve a chapter on its own.

TABLE OF CONTENTS

Preface / Haim Saadoun	7
Iran and the Jews of Iran / Amnon Netzer	9
Demography / Amnon Netzer	27
The Jews in the Local Economy / Daniel Tsadik	41
The Jews under the Pahlevi Monarchy and the Islamic Republic / David Menashri	55
The Forced Converts of Mashad / Hilda Nissimi	69
Communal Organization / Orly Rahimian	77
Language / Tamar Gindin	97
Education / Avraham Cohen	109
Rabbinical Literature / David Yerushalmi	123
Periodical Literature / Amnon Netzer	139
Zionism and Aliyah / Meir Sasson	157
Religious and Secular Music / Amnon Netzer	173
Reflections on the Arts of Iranian Jewry / Vera B. Moreen	181
The Illustrated Ketubbah in Iran / Shalom Sabar	187
Content and Form in the Eastern Iranian Torah Final / Bracha Yaniv	195
The Yearly Cycle / Esther Shkalim	203
The Life Cycle / Sarah S. Soroudi	219
Dress / Esther Shkalim	233
Hospitality and Cuisine / Esther Shkalim	241
Chronology	253
Bibliography	259
Transcription from Persian to Hebrew	263
List of Terms	264
List of Authors	265
Photo Credits	266

Advisory Committee:

Ben-Zvi Institute: Prof. Menahem Ben-Sasson (chairman);
Prof. Nahem Ilan, Prof. Haggai Ben-Shammai,
Mr. Michael Glatzer, Dr. Haim Saadoun, Dr. Miriam Frenkel,
Mr. Adi Ofer, Prof. Shalom Sabar, Dr. Zvi Zameret

Ministry of Education: Prof. Yaacov Katz, Mr. Moshe Zafrani, Dr. Itzhak Itzhaki

Staff of the Project:

Research: Menashe Anzi, Naama Shai-Katrieli, Rafael Green

Photo research: Efrat Assaf-Shapira, Esther Shkalim

Production: Michael Glatzer

Administrative assistant: Sarit Noy

Graphic design "Iran": Tal Pockard-Tzalel

Copy editing: Herzlia Efrati

Cartography: Sofer Maps

Art photography: Vladimir Naikhin

Series design: Ruthie Beth-Or

We wish to thank the following institutions for their contribution to the project:

Beth Hatefutsoth, Photo Archive, Tel Aviv

The Central Zionist Archives, Jerusalem

The Center for Iranian Studies and the Habib Levy Program for the Study
of Iranian Jewry, Tel Aviv University

Gross Family Collection, Tel Aviv

© All rights reserved to the Ministry of Education and the Ben-Zvi Institute
of Yad Izhak Ben-Zvi and the Hebrew University of Jerusalem, 2005.

ISSN 1565-0774

Printing: A.R.T. Offset Printing, Tel Aviv

JEWISH COMMUNITIES IN THE EAST IN THE NINETEENTH AND TWENTIETH CENTURIES

IRAN

Edited by:
Haim Saadoun

Ministry of Education and Culture
Pedagogical Secretariat
The Center for the Oriental Jewish Heritage

Ben-Zvi Institute for the Study
of Jewish Communities in the East of
Yad Izhak Ben-Zvi and the Hebrew
University of Jerusalem

JEWISH COMMUNITIES IN THE EAST IN THE NINETEENTH AND TWENTIETH CENTURIES

IRAN

